

Moje vzpomínky na Volyň a návrat do Čech

K sepsání těchto vzpomínek dala podnět vlastně vnučka Veronika Boříková. Čas neúprosně letí, zážitky upadají do zapomnění, pamětníci ubývají. Snad tyto řádky někdo po letech se zájmem přečte.

Narodila jsem se v Lucku, jako příslušník třetí generace Čechů, která žila na Volyňi po vystěhování z Čech někdy po roce 1880. Rodina Mesnerů pochází z Bílé Třemešné u Dvora Králové. Vystěhovali se v době hospodářské krize v Rakousku-Uhersku, po prohrané válce s Pruskem, stejně jako množství rodin na něž se nedostala půda. Kromě Ruska směřovali vystěhovalci do USA, Kanady i do Argentiny. V carském Rusku bylo krátce po zrušení nevolnictví, šlechtě se nevyplácelo obhospodařovat půdu ve vlastní režii, takže ji poměrně levně prodávala.

Moji prarodiče – Jan Mesner a Marie, rozená Soprová, se usadili v obci Kněhynki asi 7 km od oblastního města Lucku. Jako další Češi vykáceli les, postavili domy a začali hospodařit. Že byli Češi pracovití se projevilo brzy na vzhledu obcí i na zámožnosti rodin, které velmi dbaly na výchovu a vzdělání svých dětí.

Mesnerovi měli celkem 11 dětí, z nichž se dožilo zralého věku osm. Narodily se v rozmezí asi 20ti let. Byli to :

Rudolf – vyučen jako zámečnický, spravoval stroje a motory v několika mlýnech

Vladimír – absolvent ruské carské kadetky, voják z povolání, dosáhl v 1. světové válce hodnosti plukovníka, ve 2. sv. válce dosáhl v I. čsl. armádním sboru hodnosti štábního kapitána. Narozen v r. 1890, zbytek života strávil v Levonicích

Václav – nar. 1893, byl velitelem hasičského sboru v Lucku, po válce, ve které dosáhl hodnosti poručíka, působil jako osidlovací důstojník v okrese Chomutov, hospodařil do r. 1950 v obci Strupčice. Po násilném vystěhování pracoval ve šroubárně v Žatci. Zemřel v r. 1967

Eliška – provdaná Kluzová se s manželem (Polák) usídlila v Bystřici nad Olší u Třince. Manžel byl truhlář

Konstantin – legionář čsl. legií z 1. sv. války. Druhé světové války se neúčastnil pro špatný zdravotní stav. Žil s rodinou v obci Podhájce asi 15 km od Lucka, měl bohatou živnost hostince a řeznictví, v domě sídlila lékárna. Po repatriaci působil jako obchodník v obci Údlice u Chomutova

Jan – zdědil po rodičích hospodářství v Kněhynkách, po návratu do Čech byl osídlem v obci Hříbojedy u Dvora Králové

Jaroslav – rolník, přiženil se do hospodářství v Kněhynkách, po válce byl osídlem v Choustníkově Hradišti u Dvora Králové

Emilie – provdaná Šteflová, po válce osídlena v obci Sušany u Chomutova.

Marie – zemřela na TBC krátce po 1. sv. válce, když se rodina vracela do vypálených Kněhynek, měla přes svatbou s Bohdanem Nedomlelem.

Anna – zemřela jako dítě v peřince, poslední byl František – zemřel jako sedmiletý po úraze na žentouru. (Pro vysvětlení žentour bylo zařízení, kde dobytče tahalo v kruhu voj, jíz se přenášel ozubenými koly pomalý pohyb na rychlý k pohonu strojů, např. mlátičky, řezačky apod.)

Toto je generace mých rodičů, já jsem dcerou Václava Mesnera a Heleny, roz. Filimonové.

Rodina Mesnerových a s ní obyvatelé Kněhynek začínali hospodařit vlastně 3x. Poprvé po příchodu na Volyň – v carském Rusku, pak po skončení 1. sv. války, (kdy území připadlo Polsku) – tehdy k postavení nového domu podstatně přispěla babička Filimonová

obětováním svého rodinného zлата, a pak po 2. sv. válce v Čechách. Měli štěstí v tom, že žili skromně, byli pracovití a vzájemně si pomáhali.

Mé vzpomínky na Volyň se váží především k bydlišti rodičů v Lucku a na častý pobyt v Kněhynkách, kam jsem dojížděla na kole většinou ke strýci Jaroslavovi.

Můj otec byl uznávaným funkcionářem hasičů v Lucku, což byla v podstatě organizace veřejně prospěšná a tudíž v českých vesnicích polskou vládou uznávaná. Byl ale i aktivní hasič. Při jednom požáru na něj spadla část hořícího domu a zranila mu loket. Bydleli jsme ve starém zámku (hradě) knížete Lutharda, služební byt byl velký, otcova funkce byla spojena s dalšími výhodami - užíváním zahrady, přidělením služebního hasiče k otopu, měli jsme možnost využívat cvičiště, kde v létě cvičil lucky Sokol. Jsem nejmladší ze 3 dětí (nejstarší byla Klaudie, prostřední Mikuláš zvaný Kolka). Vzpomínám si, že sourozenci neměli vždycky radost, že jsem se jim „lepila na paty“ nebo že mě museli brát s sebou a hlídat. Taky si ze mě dělali legraci, například jsem byla s bratrem Kolkou v kině na nějakém napínavém filmu, měli jsme s sebou oříšky a Kolka mu v průběhu jeden dal. Bavil se tím, jak ho po celý zbytek filmu cumlám. Až po skončení filmu jsem totiž zjistila, že místo oříšku jsem dostala kamínek. Doma jsme vždycky měli alespoň dva psy, malého a velkého. Jeden, dobrman, byl strážce domu, každého pustil dovnitř, donutil ho sednout si a hlídal ho, dokud se nevrátil pán domu. Návštěvník se chudák nesměl do té doby ani pohnout. Hlídal i nás děti, maminka říkala, že když je tenhle pes s námi, nemá o nás strach. Tenhle dobrman se účastnil přehlídek hasičského sboru. Stál vždy na kapotě tátova auta. Vzpomínám si taky na boxerku Azu. Ta milovala teplo a ráda spala na židli u kamen. Stávalo se, že ve spánku s velkým rámusem z té židle spadla. Tahle fenka nesnášela jednu mamčinu kamarádku – židovku. Když k nám přišla na návštěvu, musela se někam zavřít. Příchod téhle máminy přítelkyně jsme vždycky poznali ještě než došla do našeho domu, protože Aza začala strašně štekat. Jednou při nějaké velké sešlosti rodiny a přátel se stalo, že Azu někdo omylem pustil do jídelny. Ta vlezla pod stůl, našla nohu oné máminy přítelkyně a zakousla se ní tak silně, že prokousla i koženou botu. Byl z toho poprask, zejména proto, že pes dostal křeč čelistí a bylo nutné je vypáčit. Měli jsme také kočky, jejich velkým milovníkem byla sestra Kláva. Kočky se jí často odměnily tím, že se okotily v její posteli.

Ve dvoře u hasičů měli koně k potahu (automobily přišly až později). Hasiči je vždy v létě hnali k řece Styru a plavili je. Jednou vzali s sebou Kolku, ten jim však v bráně hradu s koně spadl. Koně ho ale přeběhli, nešlápli na něj. Hasiči měli i kozla. Ten s oblibou utíkal na trh a kradl trhovcům zboží, zejména pekaři. Když ho odháněli, byl schopen rozházet celé tržiště.

Vzpomínám i na řeku Styr. V době mého dětství to byla klidná a široká řeka, které se na jaře rozlévala na okolní luku. Bylo tam spousta žab, které večer hlasitě kvákaly, za nimi přilétalo spousta čápů, kteří kráčeli důstojně po lukách a živili se tou havětí. Klapání jejich zobáků patřilo k jarní zvukové kulise. Na řece se vždy v létě konaly závody veslic, byla to vždy slavnost. Všichni nastrojení, přítomna byla i místní honorace v čele s knížetem Radziwilem, hrála hudba, často složená z českých hudebníků.

Zábava byla i s mými babičkami – Soprovou a Filimonovou. Jednou o Velikonocích byly obě u nás, z půlnoční mše se domů vrátily dříve a neměly klíče od bytu. Seděly tedy na schodech, čekaly na zbytek rodiny a byla jim zima. Sáhly si proto oknem spíše pro láhev vína a přihnuly si na zahřátí. Pochvalovaly si, jaké má to víno „grády“ do té doby, než zjistily, že popíjejí barvu na velikonoční vajíčka slitou do lahve od vína. Krásné byly i Vánoce. Měli jsme vždycky velký stromek, na který jsme vyráběli ozdoby z papíru, měli jsme ale i skleněné. Jednou jsme o něj málem přišli. Byl už nazdovený v pokoji, umývala se tam podlaha a bylo třeba stromek odsunout, aby se podlaha umyla i pod ním. Při tom posouváním

se zřítíl a všechny skleněné ozdoby se rozbily. Honem jsme vyráběli nové, aby stromek byl opět krásný.

Táta měl v rodině dobré a uznávané postavení. Se svým bratrem Vladimírem byli známí i po celé Volyni. Vladimír byl tajemníkem České matice školské na Volyni, pro niž organizoval spolu s dalšími české základní školy (do které jsem chodila) nebo alespoň výuku češtiny v polských školách. V rodině jsme mluvili česky, polsky a rusky. Babička Filimonovna (matka mé maminky) byla Ruska. Otec se s mou matkou oženil na vojně (1. sv. válka) v Brest-Litevsku. My děti jsme chodily do polských středních škol, české nebyly. Babička Soprová, která tam žila, byla oblíbená, rozuměla si s příbuznými, pamatují si na ni jako na moudrou ženu.

Tohle šťastné mládí dostalo trhliny v době, kdy polská vláda začala pronásledovat Čechy – pro situaci v Zaolží, tedy na Těšínsku. Diskriminace postihla i Čechy na Volyni. Otec byl zproštěn služby u hasičů, našel si práci v cihelně. Vystěhovali jsme se ze služebního bytu a v té době otec začal stavět rodinný domek.

Na podzim r. 1939 začala 2. světová válka, která naši rodinu těžce poznamenala. Začala sice přepadením Polska jednak z moře (přístav Gdaňsk), jednak z tehdejšího Východního Pruska. Pro nás, obyvatele východní části země válka začala už 13. září 1939, kdy tuto část Polska obsadil Sovětský svaz. Kolka jako příslušník polské armády byl zraněn a pak upadl do německého zajetí. Vrátil se až v r. 1945. Jeho manželka Kristýna byla na začátku války ve Varšavě, pěšky došla k nám domů – došla v listopadu 1938. Musela se nějakou dobu skrývat, protože jako občanka již zaniklého státu (Polska) neměla žádné doklady a naproti nám bydlela zapálená komunistka, která by ji určitě udala. V březnu 1939 se jí narodila dcera Mařenka. Krátce na to se u nás objevila i její sestra Nina se dvěma dětmi. Taky utíkala před Němci. Její cesta byla dramatičtější. Nejdříve ji schoval jeden hajný u sebe v hájovně. Sověti jí odebrali doklady, začala se bát transportu na Sibiř, tak se vydala na cestu k nám. Schovávali jsme ji u nás jako vlastně nelegálního obyvatele. Sovětský režim likvidoval polskou administrativu, takže rodina se musela přizpůsobit novým, až tragickým poměrům. V té době jsem byla krátce po maturitě, začala jsem učit na ukrajinské škole v Kněhynkách. Klávka měla jen příležitostná zaměstnání. Otce zakrátko zatkl NKVD a uvěznilo jej v luckém vězení spolu s asi 2.000 vězni, pochopitelně bez soudu. Byli jsme proto přísně sledováni. Po zatčení otce jsme očekávali transport na Sibiř, což postihlo všechny příslušníky polské administrativy. Navíc – což jsme se dozvěděli až později, bylo mnoho záložních důstojníků polské armády postříleno Sověty v Katyni a Vinici (asi 20.000 lidí).

V červnu 1942 zaútočilo Německo na Sovětský svaz a první boje se odehrávaly kolem Lucka. Město bylo bombardováno, bomby zasáhly i věznicí. NKVD uvězněné likvidovalo, ve věznicích v Lucku, Rovně a Lvově postříleli několik tisíc politických vězňů, převážně příslušníků inteligence. Otec přežil díky tomu, že při hromadném střelení upadl pod mrtvé. Vrátil se domů a byl k nepoznání. Z mohutného muže se vrátila téměř kostra.

Bombardování bylo skutečně masivní. Při náletu jsme občas utíkali do Kněhynek, při návratu jsme nebyli schopni poznat, kde ve městě vlastně jsme. Zorientovali jsme se podle sousoší tančících dětí na jednom náměstíčku, které zůstalo kupodivu neporušené. Jen jedna socha měla hlavu politou červenou barvou. Při jednom útěku Kristýna na mostě přes řeku Styr vyklopila Mařenku z kočárku, byla tak vyděšená, že to zjistila až za mostem a musela se vracet. Vzpomínám si na jeden nálet, který mě zastihl ve městě na ulici mezi nádražím a parkem. Nebylo kam se schovat, tak jsem zalehla vedle obrubníku chodníku. Muži, který ležel přede mnou, střepina urazila podrážky bot. Oba jsme zůstali nezraněni, jen ten muž byl bos. Nezapomenu také na nálet, při kterém bomba padla do skladu munice. Ta vybuchovala ve fantastickém ohňostroji celou noc.

Německá okupace byla do značné míry horší než sovětská. Nebylo zásobování, obyvatelstvo se muselo podřídit zpupným německým vítězům. Pro rodinu to byl snad určitý oddech – odpadl strach z deportace na Sibiř. Otec zakrátko našel práci na místních jatkách, já pracovala jako pokladní v pivovare V. Zemana, což byl český podnik, sestra Klávka pracovala v nějakém obchodě. Práci měla k Kristina. Rodina měla alespoň jídlo. Objevili se ale Banderovci. Byli to nacionální Ukrajinci, kteří doufali, že jim Němci umožní vytvořit vlastní stát. Proto taky německou okupaci vítali. Vytvořili si vlastní armádu, měli uniformy, napadali hlavně Poláky, protože území patřilo Polsku a to byl jejich historický nepřítel. Čechy, jako pro ně bezvýznamnou menšinu nechávali většinou na pokoji. Hodně příslušníků této armády jsem znala jako spolužáky z gymnázia, věděla jsem, kam patří, musela jsem mlčet. Nastalo lavírování mezi nimi a Němci. Němci třeba nařídili pivovaru, že v daný den musí dostat pivo. Krátce na to přišli Banderovci a chtěli pivo taky. Muselo se vyhovět oběma stranám a to nebylo lehké. Vzpomínám na situaci, kdy si Banderovci vyžádali dodávku piva, měla jsem ji jako pracovník expedice povolit. Zdráhala jsem se, protože šlo hlavně o sudy, které obvykle nikdo nevracel, např. proto, že daná vojenská jednotka odtáhla a vrácením obalů se neobtěžovala. Sudů tedy bylo málo. Tehdy jsem se nechala umluvit právě jedním ze svých spolužáků – příslušníkem Banderovců, že pivo potřebují na nějakou oslavu a sudy druhý den určitě vrátí. V noci jsme poznali podle hluku v ulicích, že se Banderovci stahují do ilegality. Sudy pochopitelně nevrátili. Skrývali se v lesích, čerpali zásoby z vesnic, včetně českých, likvidovali (dá se říct, že masakrovali) obyvatelstvo bez ohledu na to, jestli šlo o muže, ženy či děti. Ještě za sovětské vlády, když jsem učila, Banderovci nařídili, že o Štědrý den se nesmí učit. Sověti však Vánoce neuznávali, přikázali, aby se řádně učilo. Řekla jsem dětem, aby přišly do školy svátečně oblečení, udělali jsme si ve třídě besídku. Sovětský učitel ve vedlejší třídě vedl normální vyučování. Banderovci přišli do školy, zjistili, že v mé třídě se nevyučuje a odešli. Ve vedlejší třídě onoho sovětského učitele před dětmi zastřelili.

Jak se lavírovalo mezi Němci a Banderovci svědčí příhoda, kterou zažil strejda Konstantin. Ten měl hospodu s obchodem v Poddubcích. Když do hospody přišli Němci, vyvěšoval na štít domu bílou látku, aby Banderovci věděli, že tam chodit nemají. Jednou byla větrná noc a bílou látku vítr strhl. Banderovci do hospody přišli a setkali se s německými vojáky. Strejda situaci diplomaticky zvládl, ale šlo tehdy o život jak od Němců tak od Banderovců.

Za dva roky se fronty obrátily. Němci ustupovali a na jaře 1944 přepadli Banderovci Luck, za nimi přišla sovětská armáda a s ní i I. čs. armádní sbor. Vlastně tehdy jen československý pluk. Byla zorganizována mobilizace Čechů, kteří také uspořádali finanční sbírky na vybavení armády, z této sbírky byl mimo jiné i koupon tank. Češi vítali armádní sbor s nadšením, přinášel totiž naději na návrat domů – do Čech. Do armády vstupovaly celé rodiny i s majetkem – s potahy a vozy. Se svým potahem a párem krásných vraných koní nastoupil do armády i mladší bratr známého pěvce Eduarda Hakena. Stal se osobním kočím gen. Svobody. Protože jsem pracovala ve štábu, vídala jsem se s ním a občas nás se svým spřežením vozil na projížďku, aby se koně proběhli. Obec Kněhynki zase utrpěla. Fronta se v zimě 1943/44 ustálila na blízké řece Styru, obyvatelé se museli vystěhovat 40 km do týlu. Co zbylo z rodinného majetku si lze představit, když v něm hospodařila jak německá tak sovětská armáda.

Do čs. Armádního sboru vstoupilo dobrovolně celkem 7 mužů a 4 ženy z rodiny. Byli to :

otec Václav Mesner (tehdy 51 let), stal se zástupcem velitele týlu 3. brigády
já – Taťána Mesnerová
sestra Klaudie Mesnerová
syn otcova bratra Rudolfa Josef – byl v tankové brigádě, také jeho dcera Evženie

Vladimír (Alois) Mesner – otcův bratr (tehdy 54 let) – stal se později náčelníkem kanceláře gen. Svobody

Jaroslav Mesner, další otcův bratr (věk asi 50 let) – se svými koňmi sloužil u trénu

Konstantin Mesner, syn Jaroslava, tehdy mu bylo asi 17 let, byl spojař

Jan Mesner , další otcův bratr, pracoval v pekárně

Václav Mesner – syn Jana i se svou manželkou Růženou, která byla u dělostřelců.

Matka zůstala v Lucku sama. Živila se prodáváním zbylých svršků z domácnosti a byla podporována ženami z Kněhynek.

Do armády jsem vstoupila v květnu 1944, tedy v době, kdy německá armáda ustupovala a fronta se ustálila na linii od Pobaltí přes Ukrajinu do Rumunska. U nás stála fronta na řece Styru, na které leží i město Luck. Svobodova armáda, tehdy jen brigáda, měla velitelství v Rovně, městeč vzdáleném asi 40 km na východ. Třetí ozbrojenou silou v kraji byli již zmiňovaní Banderovci. Situace byla tedy velmi nepřehledná a nebezpečná. Cesty z týlu na frontu byly i po hlavních spojích nebezpečné, bezpečně mohly projet jen vojenské kolony, samostatné auto často nedojelo. V té době už byl ve Svobodově armádě táta a Kláva. Já jsem měla zůstat s matkou, které bylo v té době 50 let. Máma mě ale do armády poslala, věděla, že bych neušla mobilizaci do Rudé armády. Takže jsem se s kamarádkou Lidkou Valentovou (provdanou Jonášovou) vydala pěšky do Rovna. Šly jsme bez propustky (bumažky) po silnici, po které se zásobovala fronta. Došly jsme do obce Poddubce, kde bydlel strejda Konstatin (zvaný Kost'a), v jeho domě sídlilo místní vojenské velitelství, kde jsme se přihlásily. Důstojník, se kterým jsme jednaly, spráskl ruce : jak jste se mohly takhle vydat na cestu? Nevíte, co se děje? Nevěděly jsme. Napsal nám propustku s povídáním, že jdeme do Rovna k odvodní komisi, pak zastavil projíždějící kolonu aut a nařídil veliteli, aby nás do Rovna dopravil. Byly jsme v té době mladé holky, bylo nám 23 let a tohle naše dobrodružství bylo pro již ostřílené vojáky nepochopitelné. Do Rovna jsme se tedy obě bezpečně dostaly, byly odvedeny a přiřazeny k dalším děvčatům z Volyně, bylo nás asi 800. Odvezli nás do Sadagury (dnešní Rumunsko) k výcviku. Při něm se nebral ohled na to, že jsme ženy, měly jsme výcvik jako každý jiný voják, tedy muž. Pamatuji si, že v kasárnách v Sadaguře bylo miliony blech, které se na nás vrhly, takže jsme raději spaly pod širým nebem.

Při zařazení k jednotce jsem jako maturantka se znalostí ruštiny i češtiny byla přidělena ke štábu a vedla sklad map. Moje kamarádka Lidka tam pracovala jako písarka na českém psacím stroji, má dnes již bývalá susedka Marie Pánková psala v ruštině. Její manžel byl (jediný český) válečný fotograf a on pořídil snímky, které z vojny mám. Když přišel nějaký rozkaz z velitelství armády, musely jsme být v pohotovosti, protože se pro jednotlivé bojové jednotky rozepisoval v češtině i ruštině, musely být k tomu připojeny mapy. Byl tam s námi i Pavel Mařátko (spoluvlastník domu v Žatci), byl spojku, tedy jezdil k jednotkám na motorce, když selhalo spojení. Paní Markupová (další susedka) byla zdravotnice, ošetřovala raněné přímo na bojišti. Ani práce ve štábu nebyla vždycky jednoduchá. Stalo se, že byl nařízen rychlý přesun, museli jsme sebrat každý co měl (my děvčata mapy, psací stroje) a v noci přejít přes kopec do nového postavení. Šli jsme koridorem, který vyčistili a označili ženisté, všude jinde byly miny. Zažila jsem, když do útoku nastupoval každý, kdo měl zbraň, i kuchaři. Nerada vzpomínám na boje o Duklu, které si vyžádaly potoky krve. Průsmyk byl opevněn slovenskou armádou, Slovenské národní povstání nebylo koordinováno se sovětskými operacemi. Ukvapený nástup na Duklu začal masakrem v Machňuvce, obci dnes na území Polska, ze kterého se málo vyzbrojená česká armáda s těžkými ztrátami probíjela metr po metru na Slovensko. Tam nebyla příliš radostně vítána, spíše naopak. Příchod bojů rušil klid obyvatel, kteří měli většinou prospěch ze spojení s Němci. Slovenští nacionalisté na nás stříleli zezadu, vesnice, které opouštěli, byli zaminované včetně např. kadibudek. Že nás Slováci neviděli rádi jsem zažila na vlastní

kůži. Chtěli jsme si s dalšími děvčaty v nějakém městě na Slovensku nakoupit nějaké prádlo. Měly jsme totiž jen uniformy, na nohou onuce a vojenská bagančata. Obchody na Slovensku byly plné pro nás tehdy nedostupného zboží. Přesto si nás v krámě nikdo nevšiml, prostě jsme neexistovaly. S pláčem jsme se vrátily k jednotce. Když to zjistil velitel, šel na představeným města a nařídil otevřít sklady. Pak teprve jsme měly možnost si nakoupit – pochopitelně za to zaplatit. Pak přišly boje o Svidník, Liptovský Mikuláš, Vrútky, tedy v údolích mezi Nízkými a Vysokými Tatrami a na Fatře, se spoustou min, špatným zásobováním, žádnou hygienou, v blátě, zimě a sněhu a mrazech. Aby se dělostřelectvo dostalo se svými děly na vrcholy kopců, sehnal táta u okolních vesnic všechna tažná zvířata včetně volů. Munci nosili do kopců místní vesničané, ne všechnu donesli. Stávalo se, že ji zahodili v lese a tvrdili, že jim ji sebrali partyzáni. To vše byl zlý sen a je jím i s odstupem let.

Konec války byl na Moravě, kde jsme naopak byli vítáni, obyvatelé nás zahrnovali přízní i pohostinstvím. Armádní sbor se v době vypuknutí Pražského povstání dostal až do Úval u Prahy, všichni toužili vstoupit do Prahy a vyhnat z ní Němce. Nesměli, protože Prahu měl osvobodit až maršál Koněv. Osvobodili ji vlastně Vlasovci, generál Kutlvašl pak dohodl se sověty, že mohli odejít na Západ. Naši vojáci slyšeli z rádia, co se v Praze děje, byli ze své bezmoci nešťastní.

Jak je pojem válečného utrpení relativní jsem pochopila až v Praze. Případalo mi směšné, když jsem slyšela od místních obyvatel vyprávět, jak za povstání trpěli, když strávili až 5 dní ve sklepě a neměli ani salám! My jsme na frontě jedli jídlo z polní kuchyně, většinou skopové z konzervy (dodnes je nemohu ani cítit), neměli jsme ani základní hygienické potřeby, vykoupat se nebo si umýt vlasy bylo pro nás svátkem. O české armádě nevěděli obyvatelé Prahy většinou nic, i když jsme na čepicích měli československý státní znak a mluvili česky, považovali nás za sověty. K ženám v uniformě se příliš dobře nechovali, byli jsme pro ně vojandy v tom špatném smyslu slova. Lze jen poznamenat, že jsem po celý ten roční pobyt v armádě a ve válce měla štěstí. Nebyla jsem raněna, neonemocněla jsem, prostě jsem přežila. Ne každému se to podařilo.

Po válce se sešla rodina. Já jsem v r. 1946 odjela na Volyň k tryzně k výročí vypálení české obce Malín. Jeli jsme autem – vlastně nákladňákem, samozřejmě všichni v uniformách – nic jiného jsme neměli. Přejechod přes státní hranice se platil lahví kořalky. Na Ukrajině nebylo jednoduché uniformu nosit, protože banderovci je kradli (obvykle za současného zavraždění jejího nositele), používali je k útěku přes hranice ČSR a dál do americké zóny. Tady jsem našla matku, oblékla ji do své uniformy do které se vyhublá vešla, a převezla ji do Prahy. Tam jsem se snažila dostat se do vlaku do Žatce. I když jsem já i matka byly v uniformě – mimo jiné i proto, že jiné oblečení jsme neměly, nikdo nám v přeplněném vlaku nechtěl uvolnit místo, nemohly jsme se do vagonu vůbec dostat. V zoufalství jsem uprosila pracovníka poštovního vagonu, aby nás do něj pustil. Byl laskavý, pochopil naši situaci a tak jsme do Žatce dojeli s poštou. Bratra Kolku jsme našli ve Varšavě – korespondenčně. S pomocí rodinu Kluzových (do které se přivdala teta Alžběta, tátova sestra) ho pašeráci převedli do Československa i s manželkou a dcerou Mařenkou.

Volyňští Češi měli být usídleni mimo jiné na Žatecku a Podbořansku, protože byli pěstitelé chmele, když původní pěstitelé – Němci, byli odsunuti. Otec se ještě jako voják stal ubytovacím a osidlovacím důstojníkem, ve Strupčicích u Chomutova získal hospodářství. Tam se rodina v podstatě zotavila. Já jsem získala zaměstnání v Žatci jako pokladní v Legiobance. Idyla skončila s nástupem socialismu. Otec a bratr nesouhlasili se vstupem do JZD, po udělení pokuty byli z hospodářství vyhnáni. Otec se stal mistrem ve Šroubárně v Žatci, bratr Mikuláš získal místo v Sometu Teplice a bydlel v Dubí. Klauďie zůstala v armádě, nejdřív jako intendant dělostřeleckého pluku v Ruzyni, později (až do důchodu) jako ekonom v armádním klubu Dukla. Nikdy se nevdala. Kolka se v r. 1964 s celou rodinou (manželkou a dcerami Marií a Annou) vystěhoval do Polska, žil v Gdaňsku.